

ländskt sätt att hjälpa. Tredje världens barn eller ett koreanskt sätt att lösa inhemskas sociala problem på torde det vara mer fruktbart att fokusera på samspelet mellan mottagar- och givarland. Det faktum att Sverige i det ena fallet under efterkrigstiden upplevde en enastående ekonomisk utveckling som gjorde det möjligt att utveckla en självbild av att vara hela världens samvete och att Korea å andra sidan utsattes för stormakternas delning av landet och ett katastrofalt inbördeskrig som skapade en desperat situation för dess barn är ett bra exempel på ett sådant samspel som ofta förbigås, liksom oviljan att överhuvudtaget tala om den närmast fullständiga maktbalansen mellan mottagar- och givarländer, en relation som är ett direkt arv från kolonialismen.³

Adoptionsfrågan i Korea är ett exempel på detta samspel i den meningen att västerländska mediers uppmärksamhet på den koreanska utlandsadoptionen i kombination med vuxna adoptivkoreaners återvändande till ursprungslandet i slutet av 1980-talet skapade en kollektiv känsla av nationell förödning, skam och skuld och omvandlade ett tidigare tabubelagt ämne till en prioriterad punkt på den politiska dagordningen.⁴ På senare år har adoptionsfrågan utvecklats till att bli ett medel för att uppnå den koreanska tolkningen av vad globalisering innebär genom skapandet av en global koreansk gemenskap innefattande etniska koreaner i diasporan.

Utlandsadoptionens historia

Internationell adoption uppkom i efterdyningarna av andra världskriget när barn till de amerikanska ockupationsstyrkorna i Japan, Italien och Tyskland samt krigsbarn från grekiska inbördeskriget adopterades i USA.⁵ Ett annat land som drabbades av de nya stormakternas uppdelning av världen i intresse-

Adoptionsfrågan i Korea

Tobias Hübinette/Lee Sam-dol

Svensk adoptionsforskning har hittills handlat om den adopterades integration ur ett individuellt perspektiv. Därför vet vi i stort sett ingenting om de sociala konsekvenserna av internationell adoption för givarländerna. I Sydkorea har den omfattande utlandsadoptionen blivit en starkt symboliserad fråga, vars framväxt och nationella roll skildras här.

Adoptionen av barn från Korea till ett 15-tal västländer har nu pågått i snart 50 år. Från Koreakrigets slut 1953 och fram till idag har 150 000 barn adopterats bort, däribland 8 500 till Sverige, och fortfarande lämnar 1700 barn landet för adoption varje år. Denna omfattande migration är på många sätt unik i modern tid. Den i Norden bekanta överflyttningen av 70 000 finska barn till Sverige på 1940-talet har i absoluta tal slagits med mer än det dubbla, och faktum är att inget annat Tredje världens-land under efterkrigstiden har adopterat bort så många barn som Korea. Den koreanska utlandsadoptionen skedde länge obemärkt, men från 1980-talets slut har den utvecklats till en starkt symbol- och känsloladdad offentlig fråga. Detta är ett försök att beskriva hur adoptionsfrågan i landet växte fram och vilken roll den spelar i ett koreanskt sammanhang.

Samspelet mellan mottagarland och givarland

Den adoptionsforskning som finns har i Sverige och i Väst handlat om psykologiska studier av den adopterades anpassning till adoptivföräldrarna eller värdkulturen,⁶ medan de koreanska studier som gjorts i första hand försöker förstå i ett socialt välfärdsperspektiv varför utlandsadoptionen fortfarande pågår.⁷ Det förnämnda kan betecknas som ett mottagarlandsperspektiv, medan det sistnämnda är ett exempel på ett givarlandsperspektiv. Medan svenska och västerländska studier av de sociala konsekvenserna av internationell adoption för givarländerna lyser med sin frånvaro, gäller detsamma för koreanska studier av vad som egentligen händer med de bortadopterade barnen i deras nya miljöer.

I stället för att isolera fenomenet internationell adoption till ett svenskt och väster-

länder var Korea. Landet var det sista som öppnades av de västerländska makterna vid 1800-talets slut, och 1910–45 styrdes det som en koloni av Japan. Vid Japans kapitulation 1945 delades Korea helt sonika upp mellan Sovjet och USA, och 1948 inrättades dessa två konkurrerande regimer, i norr respektive söder. 1950–53 försökte nordsidan återförena landet med militära medel vilket resulterade i ett inbördeskrig som snabbt utvecklade sig till en stormaktskonflikt där västsidan i huvudsak förstods av USA och östsidan av Kina. Kriget som slutade utan någon segrare var för det koreanska folket en mänsklig katastrof gränsades till folkmord med 3,5 miljoner döda på båda sidor.⁸

Den amerikanska truppstyrkan i Sydkorea under och efter kriget gav upphov till i en mängd blandbarn som kom att bli inledningen till den koreanska utlandsadoptionen. 1954 skapade Sydkoreas förste president, Syngman Rhee, myndigheten Child Placement Service vars uttalade syfte var att adoptera bort dessa blandbarn till USA.⁹ Två år senare bildade amerikanen Harry Holt adoptionsbyrån Holt med samma syfte, men kom snart att även övergå till föräldralösa koreanska barn som det fanns uppskattningsvis 100 000 av efter kriget. Amerikanska Holt har sedan dess utvecklats till världens största adoptionsbyrå, och har stått för 70 procent av den koreanska utlandsadoptionen.⁸ Under 1950-talet lämnade 3 700 barn Korea för adoption, majoriteten blandbarn och med USA som destination.⁹

1960- och 70-talen innebär för Sydkorea en brutal industrialisering och urbanisering under Park Chung Hees militärregim vilket fortsatte den tradition av massiva folkomflyttningar som hade inletts under kolonialtiden och nått sin kulmen under kriget. Tusentals övergivna barn förklarades som hittebarn och blev därmed adopterbara. 1961 tillkom den adoptionslag som fortfarande gäller i Korea och som begränsade utlands-

ner från åtta olika länder inklusive kvinnan från Sverige till presidentpalatset i Seoul där han officiellt bad om ursäkt å landets vägnar för att ha sänt iväg 150 000 barn för adaption.²⁴ Varje gång presidenten reser utomlands till ett västland anordnas ett speciellt möte för adoptivkoreaner, vilket även gjordes i Stockholm i samband med besöket år 2000. Idag finns en organisation för återvändande adoptivkoreaner i Korea, Global Overseas Adoptees' Link, som förhandlar direkt med den koreanska regeringen och representerar den organiserade adoptivkoreanska rörelse som växt fram i de västländer som adopterat från Korea.

Etnationalism och diasporapolitik

Vad betyder då adoptionsfrågan i Korea, återknyttandet till diasporan och det pågående skapandet av en global koreansk gemenskap? Walker Connors begrepp *ethnionationalism* är nog en bra beskrivning på det som håller på att hända i Sydkorea.²⁵ Frekvent förekommande slagord som "Uri han minjok" (Vi är ett enda folk) eller "Uri han kajok" (Vi är en enda familj), det sistnämnda använt av Adoptionscentret som öppnades gemensamt av alla fyra adoptionsbyråer 1999, är typiska exempel på denna etnionationalism över gränserna, där koreansk blod och en föreställd kollektiv släktskap utgör den gemensamma nämnaren.²⁶

I detta sammanhang är det värt att notera att adoptivkoreaner varken passar in i en klassisk västerländsk definition av en etnisk grupp eller en diaspora. Adoptivkoreaner saknar en utvecklad endogami, vilket etnietetsforskare som Thomas Hylland Eriksen fäster vikt vid,²⁷ liksom en kollektiv längtan att återvända till ursprungslandet, vilket diasporaforskare som Robert Cohen och Wiliani Safran båda betonar.²⁸ I ett koreanskt perspektiv är däremot adoptivkoreanerna bå-

de etniska koreaner och en integrerad del av den koreanska diasporan. Detta står i skarp kontrast till den rådande adoptionsideologin i Väst som helt gör anspråk på de internationellt adopterade och menar att kopplingar till biologiska föräldrar eller ursprungskultur är utslag av biologism och nationalism.²⁹

Den etnionationalism och diasporapolitik som lanseras av Sydkorea kan också kopplas till det faktum att Koreas begynnande nationbyggnade vid förra sekelskiftet faktiskt avbröts med den japanska kolonialtiden och den efterföljande delningen. Sedan dess har två Korea kämpat om legitimiteten över halvön samtidigt som stora delar av befolkningen spridits för vinden som en följd av en fragmenterad 1900-talshistoria. Inte ens inom Sydkorea har en nationalism varit gällande på samma gång, utan flera intressegrupper har kämpat om att få vara uttolkaren av det koreanska.³⁰ Denna kamp om vem som representerar det riktiga Korea har idag vuxits av ett nyligen demokratiserat Sydkorea, åtminstone ekonomiskt och politiskt gentemot ett svårdrabbat och isolerat Nordkorea.³¹

Samtidigt har denna seger medfört en smärtsam insikt om landets postkoloniala status som en klientstat i ett amerikanskt-västerländskt världssystem för att använda Immanuel Wallersteins ord.³² Sydkorea kan därför tillåta sig att närma sig Nordkorea, återknyta kontakten med förut bortglömda exilgrupper och återupptäcka tidigare utsattade och marginaliserade grupper som de "Comfort women" som tvångsrekryterades till den kejserliga japanska arméns fällborden under kriget och länge liksom adoptivkoreanerna betraktades med skam och skuld.³³

På individnivå kan sydkoreanerna dessutom känna igen sig i den familjesplittning och känsla av hemlöshet som har drabbat alla koreaner utpräglade med rötterna efter ett århundrade av kolonialism, inbördeskrig,

delning, emigration och även adaption.³⁴ Denna kollektiva familjesplittning och känsla av hemlöshet blir på så sätt ett universellt koreanskt öde som ett resultat av en tragisk och förhoppningsvis ljus framtid.

NOTER

1. Se lex ihommar 1997 och Brodzinsky, Smith & Brodzinsky 1998.
2. Exempel på detta är Ch'oe 1993 och Kim 1996.
3. Den sistnämnda aspekten tas upp i Ngabonziza 1991 s 75-80.
4. Se exempelvis "Pukkūrom kosoch'ul fw" [Skamrig barnexporter nummer ett] 1994.
5. Ressler, Boothby & Stenbock 1977 s 18-36.
6. Halliday & Cumings 1988 s 200-1.
7. Tabk 1986.
8. För historien om Holt, se Holt 1992.
9. För statistik decennium för decennium, se Park 1998 s 229.
10. Ch'ong & An 1994.
11. Hur 1975 s 7.
12. Whymant 1973.
13. Gunnarsson 1976.
14. "Fatherland wonderful" i *Korea Newsreview* 9/7 1977 s 20.
15. Se bland annat Rodtschuld 1988 s 18-23.
16. "Kugnae-kou haecoybyang 96 nyönbat'ü ch'omnyön ch'ungdan. Kug' gamjanyo" [Inbetsk och utlandsadaption av föräldralösa barn. Totalt stopp från 1996 och minskning i antal] i *Dong-A Ilbo* 28/11 1990.
17. *Micak oegvowwan t'oen ihwanga* [Adopterade stackade som diplomater till USA] 1991.
18. Andra exempel är *Betlarapporten från 1991* och *Loir från 1999*.
19. Detta gäller bland annat band som Clon, Sinawe, Sky och sångaren Mun Hui-jun.
20. Kim 1995 s 273.
21. "Ethnic Sports Festival reaffirms homogeneity of Koreans" i *Korea Newsreview* 7/10 1989 s 25.
22. Chun 1994 s 59-65.
23. "O seas Koreans to be granted voting rights" i *Korea Newsreview* 29/8 1998 s 11.
24. Söng 1998.
25. Connor 1994.
26. Park 1996.
27. Eriksen 1993.
28. Cohen 1999 och Safran 1991.

LITTERATUR

- Brodzinsky D.M., Smith D.W. & Brodzinsky A.B. *Children's Adjustment to Adoption. Developmental and clinical issues* London & New Delhi 1998
- Ch'oe, Ch'ong-h'i, Yangjabob'i, Kaej'ong'i whan-pkyohob'ok yöngu [En komparativ studie fr en revidering av adoptionslagen]. Seoul, 1993
- Ch'ong, Ki-wön & Hyön-ae An. *Kugnae mit kagob'yöngui hyönangwajö* [Målsättningar för inbetsk och utlandsadaption] Seoul 1994
- Chun, Kyung-soo. "Policy for five million overseas Koreans" i *Korea Focus* (2) 6/1994
- Cohen R. *Global Diasporas. An introduction* London 1999
- Connor W. *Ethnonationalism. The quest for understanding* Princeton 1994
- Eriksen T.H. *Emiciter och nationalism* Nora 1993
- "Ethnic Sports Festival reaffirms homogeneity of Koreans" i *Korea Newsreview* 7/10 1989
- "Fatherland wonderful" i *Korea Newsreview* 9/7 1977
- Gunnarsson B. "Anka eller jippo? Sydkorea bjuder på gratis resor" i *Dagens Nyheter* 30/3 1976
- Halliday J. & Cumings B. *Korea. The Unknown War. An illustrated history* London & New York 1988
- Holt B. *The Seed from the East* Minneapolis 1992
- Howell S. "Biologizing and de-biologizing kinship. Some paradoxes in Norwegian transnational adoption" i Rygvold A.L., Dalen M. & Sætersdal B. (red), *Minor Year - Outs and Theirs. Adoption, changing*

- kinship and family patterns Oslo 1999
- Hur, Kum, "Swede strives for friendship" i *Korea News-review* 1/11 1975
- Inhammar M, *Att utforska sin ursprung. Identitetsformande under adolesensen hos utlandsfödda adopterade. Betydelsen av biologiskt och etniskt ursprung* Lund 1997
- Kim, Hu-yöng, *Yanggafédoni kaesönbangamé kwonhan* systemel Chöngju 1996
- Kim, Young Sam, *Korea's Quest for Reform and Globalization. Selected speeches of president Kim Young Sam* Seoul 1995
- "Küghae koad haecoehyang. 96 nyöbut'ö chönniyön chungdan. Küg'gamjaryo." [Inhemsk och utlands- adoption av föräldralösa barn. Totalt stopp från 1996 och minskning i antal] i *Dong-A Ilbo* 28/11 1990
- Lee, Hyo-Jae, "National division and family problems", *Korea Journal* 25:8 (1985), s 4-18
- Migak oegyegwan toen dwanga* [Adopterade skickade som diplomater till USA] Seoul 1991
- Ngabonzza D, "Moral and political issues facing relinquishing countries" i *Adoption & Fostering* (15) 4/ 1991
- "O'seas Koreans to be granted voting rights" i *Korea Newsreview* 29/8 1998
- Park, Hyun, "Segyehwa. Globalization and nationalism in Korea" i *Journal of the International Institute*, (4) 1/1996 ---- <http://www.umich.edu/~innet/journal/vol4no1/segveh.html>
- Park, In Sun, *People who search. Ppaur'i ch'au'n sarand'i*, Seoul, 1998
- "Pukkürcün koasach'ul Iwi" i *Chosun Ilbo* 27/11 1990
- Ressler Everett M, Boothby N & Steinbock D J, *Unaccompanied Children. Care and protection in wars, natural disasters and refugee movements* New York & Oxford 1977
- Tatlk, Youn-Taek, "Intercountry adoption program in Korea. Policy, law and service" i René Høksbergen (red), *Adoption in Worldwide Perspective. A review of programs, policies and legislation in 14 countries* Berwyn & Lisse 1986
- Rothschild M, "Babies for sale, South Koreans make them, Americans buy them" i *The Progressive* (52) 1/ 1988
- Safian W, "Diasporas in modern societies. Myths of homeland and return" i *Diaspora* (1) 1/1991
- Shin G, Freda J & Yi G, "The politics of Korean nationalism in divided Korea" i *Nations and Nationalism* (5) 4/1999
- Song C, *The Contending Discourses of Nationalism in Post-Colonial Korea and Nationalism as an Oppressive and Anti-Democratic Force* Honolulu 1999
- Song K, "Kim Taet'ongnyöng 'Haecoehyang' ch'och'ong möngkut'i chöng namü" [President Kim bjuder in adoptivkoreaner och delar ursprungslandets värdme] i *Kogun Ilbo* 24/10 1998
- Wallerstein I, *Historical capitalism* New York 1983
- Whyman R, "Baby-snatching" i *The Guardian* 20/6 1973
- Young H, "Re-membering the Korean military comfort women. Nationalism, sexuality and silencing" i Kim E H & Choi C (red), *Dangerous Women. Gender and Korean nationalism* New York and London 1998